

Savremena katol. mistika.¹

Dr. E. Jozevov.

Već tamo od 16. vijeka opaža se jaka antimistična reakcija, koja se je više manje protegla do u naše doba. Glavni je razlog tomu pseudomistika i protestantizam.

Usljed nedostatnog i zanemarenog vjerskog odgoja pojavili su se u 16. vijeku u Španiji t. zv. »rasvijetljeni« (alumbados), koji idući svojim zasebnim putovima do ujedinjenja s Bogom padoše u skrajnji vjerski subjektivizam i pseudomisticizam. Posljedica je bila, da su se s krivim nazorima »alumbadosa« svukuda počele širiti i ulaziti među puk lažne privatne revelacije i ishitrene vizije. U isto vrijeme nastupa i

---

¹ Riječ mistika potiče od grčkog glagola *μύειν* koji znači zatvoriti se, zastrti se, odakle dolazi i riječ *μυστήριον*, tajna, te upućuje na nešto, što je zastrto, sakriveno, tajanstveno.

Ovdje govorimo samo o svrhunaravnoj kršč. (katol.) mistici, koja i jedina to ime zapravo zaslužuje. Ima i naravna mistika, a i demonska. Postoji i pseudomistika, koju nekoji nazivaju misticizmom za razliku od mistike.

Mistično stanje ili praktična (iskustvena, empirička) mistika su doživljaji tajanstvenog ujedinjenja s Bogom, u kojem duša osobno, iskustveno, neposredno osjeća prisutnost božju, koja ju rasvijetljuje svojim svijetlom i ražaruje svojom ljubavi.

A mistik je onaj, koji doživljava ovo tajanstveno ujedinjenje s Bogom.

Znanstvena pak ili teoretična (spekulativna, doktrinarna) mistika jest onaj dio teologije, koji proučava to tajanstveno ujedinjenje, njegovu narav i svojstva te pretpostavke tog ujedinjenja kao i prateće fenomene (vizije i objave), koji se pojavljuju uz takovo ujedinjenje.

Izrazi mistika, mist. teologija se rabe za objektivnu, znanstvenu i spekulativnu kao i za subjektivnu, empiričku i praktičnu mistiku i to zato jer se neposredno proteže na Boga ali tajanstveno u nutrinji duše.

Radi jasne terminologije se preporuča, da se naziv mistika, mist. teologija rabi za znanost mistike, dok se za prakt. mistiku rabe izrazi: mist. stanje, mist. život, mist. spoznaja i t. d.

protestantizam, koji zabacuje objektivne kriterije te se poziva u prvom redu na unutarnje iskustvo i doživljavanje. Svakako nije bila preporuka za mistiku, kad se je Luter pozivao na velike njem. mistike 14. vijeka. Protestantizam je htio svom silom da udje i u Španiju, a »alumbradosi« išli su mu u susret i pružali su mu ruku.

Stoga nije čudo, da su ponajprije teolozi, a onda sama španj. inkvizicija odlučno nastupili proti svakoj mistici. Melkior Canus, pisac znamenitog djela: *De locis theologicis* u svojim konferencama, što ih je držao god. 1556. i 1557. u Valladolidu ne pobija samo protestante i »rasvijetljene« već i katol. mistike. Isto su tako i drugi teolozi, kao n. pr. Dominik Soto, htjeli ugušiti svaku mističnu tendencu, jer su svagdje nazrijevali zablude »alumbradosa« i protestanata ili bar takove, koje im slične, dok nije god. 1559. španj. inkvizicija osudila kao pogibeljna ne samo djela »alumbradosa« i protestanata nego i mnoga pravovjerna mistična djela, dapače i ista ascetska djela, ako su bila pisana u narodnom jeziku. Tako je osudila djela bl. Ivana Avile, Ludovika Granadskoga, te sv. Franju de Borgia, i istoga Dionizija Kartuzijanca. Time je dakako nepovjerenje prema mistici i mist. spisima poraslo, a predrasude postajale su sve općenitijima, tako da su mnogi zamjenjivali katol. mistike s »alumbradosima«, a kasnije s kvietistima. Da, podiglo se i takovih glasova, koji su zahtjevali, da se osude djela sv. Ivana od Križa (1542.—1591.), toga kneza kat. mistike². Tako da je Isusovac Lessius (1554.—1623.) naglasio »valja se bojati, da suzbijajući krivu mistiku ne ranimo prave.«³

U 17. vijeku pojavio se je kvietizam sa svojim pogubnim naukama⁴. Kvietiste hoće da sve učine kontemplativnima. Taj se duh povlači od 16. vijeka, tako da se već uvaženi isusovački mistik Lallemant (1578.—1635.) gorko tuži, kako se svuda samo govori o izvanrednim mist. milostima, o eksta-

² Cf. Colunga: *Ciencia Tomista* 1914. cit. kod A. Saudreau: *La Vie d'Union a Dieu* 3. izd. str. 293. (1921.).

³ K cijelom usp. Pourrat: *La Spiritualité Chrétienne* III. 1. dio str. 107.; 110.; 128.—131.; 163.—171.; (1925.).

⁴ Cf. Kaz. Gennari: *Il falso misticismo* (1907.).

zama, o vizijama, objavama te su mnogi odviše lakovjerni u prosudjivanju i procijenjivanju tih mističnih stanja⁵.

Začetnik je kvietizma Mihael Molinoš (1641.—1696.), kojega poglavito zastupa u svom mist.-nabožnom djelu »Duhovni vodj«, koje je ubrzo bilo prevedeno na talij. lat. franc. njem. i na druge jeziku, te je svuda našlo mnogo odziva. Najveća savršenost po Molinosu sastoji u potpunoj pasivnosti duše prema Bogu i u anihilaciji duševnih sila, što se postizava kontemplacijom. Takav je čovjek ravnodušan prema mlakosti i revnosti, prema napasti, dapače i prema zlu. U tom stanju nema više grijeha, pošto duša nema više svoje volje i ne može više drugo htjeti nego što Bog hoće te rezignira na krepost, svetost, dapače i na vječno blaženstvo⁷. Umjerenija ali srodna s Molinosom je nauka Lacombe-a († 1699.) i Ivane Guyon († 1717.), koju je branio isti Fenelon proti Bossuetu⁸.

Molinosu je osudio god. 1687. Inocencije XI. bulom: *Coelestis pastor*⁹, a ovu umjereniju nauku god. 1699. Inocencije XII.¹⁰. A sv. je oficij, kako Saudreau¹¹ pripovijeda, osudio ne samo sva kvietistička djela već i ona mistična djela, koja bi bilo kaki oslon pružala kvietistima, makar su sadržavala tek lake neispravnosti ili koja su, premda pisana od pravih mistika, mogla u danim prilikama štetno djelovati.

Sve je ovo, a napose razborite mjere Crkv. učiteljstva, u velike diskreditiralo samu mistiku, a nepovjerenje je proti njoj postajalo sve većim.

Nepovjerenje, predrasude, krivi nazori o kat. mistici prešli su iz 17. u 18. vijek te su se dalje širili. Izbjegavalo se je upravo spomenuti i samo ime mistike. Honorat a S. Maria¹²

⁵ Cf. Lallemant: *La doctrine spirituelle* 7. princ. 4. pogl.

⁶ Cf. Dudon: *Le quietiste Michel Molinos* (1921.); Zahn: *Einführung in die christl. Mystik* 3.—5. izd. str. 348.—374. (1922.).

⁷ Slično su već učili u 4. vijeku Messalianci, a u 6. Hesihasti.

⁸ Hergenröther: *Handbuch der allg. Kirchengeschichte* 4. izd. III. str. 531.—533.

⁹ Cf. Denzinger-Bannwart: *Ench. Symb.* 1221.—1288.

¹⁰ *ibid.*, 1327.—1349.

¹¹ *Sp. dj.* str. 354. 1. opaska.

¹² *Tradition des Pères et des auteurs ecclésiastiques sur la contemplation* (33. sv.) na početku 1. sveske (god. 1708.).

veli: »jedva možeš govoriti o mističnom životu a da te ne smatraju kvietistom i vizijonarom«, a svaki »drži da pozna dovoljno mistični život, ako ga smatra pobožnim sanjarenjem«. Nadalje ima dekadencija mistike u tom stoljeću također svoj razlog u općenitom padanju teol. disciplina, prem i taj vijek ima kao i 16. i 17. svojih vrsnih mist. pisaca (n. pr. Sv. Alfonz Liguori, Scaramelli, Grou), ali i kod njih još pod uplivom duha vremena odviše izbija izvanrednost i nepristupačnost mist. milosti, za kojima težiti drže upravo pogibeljnim¹³.

Duh 18. vijeka prenaša se u 19. vijek te se mistika smatra upravo štetnom, vrlo teškom i od male koristi i tako je padala u sve veću zaborav i omalovažavanje¹⁴.

Dvadesetim vijekom dotično već pod konac 19. vijeka počinje renesansa katol. mistike¹⁵. Pravom veli uvaženi savr. mistični pisac Saudreau¹⁶: »devetnaesti je vijek vidio preporod teologije, filozofije, povijesti, egzegeze i liturgike, a 20. vijek vidio je i sve će više vidjeti preporod mistike«. Stoga se s mnogih strana ustanovljuje i pozdravlja to nanovo oživjelo zanimanje za kat. mistiku. »Mistična teologija dolazi u našim danima opet do svog ugleda«¹⁷.

I zaista u savr. teologiji izbija mistična struja na površinu. Opaža se zanimanje za znanstveno obradivanje i izjašnjavanje mist. problema, što je za produbljenje, onbovnu i ponutrenje teologije a i teologa od velike vrijednosti, kako veli učeni Grabmann.

Is najvišeg semjesta u Crkvi u zadnje vrijeme opetovano upozorava na mistiku, preporuča se mist. teologija, predočuju se uzcri, koje na tom polju valja slijediti bez

¹³ Cf. Saudreau: sp. dj. str. 357.—363.

¹⁴ ib. (str. 363.).

¹⁵ »Le renaissance des études mystiques est si manifeste, qu'elle frappe jusqu'aux moins attentifs. Tous constatent que les grands auteurs spirituels sont parmi les prêtres et les fideles l'objet d'une faveur et d'un goût croissants« Vie Spirituelle 1924.—1925. str. 304.

¹⁶ Sp. dj. str. 364.—365.

¹⁷ Saudreau: L'état mystique str. 13. (1903.): 2. izd. 1921.

pogibelji zastranjenja. Apost. pismo¹⁸) Pije X o velikoj mist. spisateljici sv. Terezi sadržaje nužne direktive za mist. teologiju¹⁹. Benedikto XV. u jednom svom pismu²⁰ označuje kao vrelo za mist. teologiju: sv. pismo, sv. Oce, a napose sv. Tomu Akv. te upozorava na principe mist. života²¹, a u drugom²² preporuča proučavanje mistike²³. Pijo

¹⁸ Acta Apost. Sedis god. 1914. str. 137.—145.

¹⁹ Quoniam rerum novarum cupido, quae nimio plus hodie dominatur, in ipsum asceticae et mysticae disciplinae campum invasit, nemo non videt quanti referat in hoc duplici genere ea religiose custodire quae Theresia docuit... Hic enim praeclara magistra pietatis tutam demonstrat viam inde a rudimentis vitae christianae ad absolutionem perfectionemque virtutis proficiendi; ... Quod ad mysticam theologiam attinet, supremas illas quasi regiones spiritus tanta cum libertate peragrat disputando, ut ibi, tamquam in suo regno, habitare videatur. Nullum est enim huius disciplinae arcanum, quod non acute rimetur, ac per omnes gradus contemplationis assurgens, in sublime fertur adeo, ut nisi qui divinas affectiones animi experiendo noverint, non assequi eam possint; et tamen nihil exponit quod non ex intima theologia catholica petitum sit, exponit autem tam commode tamque perspicue, ut nobilissimi eius aetatis doctores admirarentur, quae de mystica theologia Patres Ecclesiae passim et obscure tradidissent, ea concinne in unum corpus ab hac virgine esse redacta. Nobis autem, in hac re considerantibus errores horum maxime temporum, illud admodum notatu dignum videatur, quod Theresia in motibus animi mysticis non modo accurate distinguit inter id quod humanum et quod divinum est, acuteque intelligentiae ac voluntatis partes describit, sed etiam iis ipsis motibus perpetuo vult virtutum omnium exercitationem comitari. Docet enim: gradus orationis quot numerantur, veluti totidem superiores in christiana perfectione ascensus esse: imo hominis in oratione progressus hac una re maxime cerni si religiosius officia servet, moresque sanctius conformare studeat: quo denique magis quis Deo mystice uniaitur, eo ferventorem ipsius fieri erga alios caritatem, magisque de animarum salute sollicitam... Utinam qui de psychologia ut aiunt, mystica nunc disserunt, a vestigiis tantae magistrae non discedere, aliquando animum inducant!« (A. A. S. 1914. str. 143.—144.).

²⁰ A. A. S. 1921. str. 528.

²¹ »Quandoquidem ad ea illustranda quae ad spiritum pertinent, in vita tum ascetica tum mystica, plurimum valere doctrinam S. Thomae nemo ignorat... Quod cum multi hac aetate supernaturalem vitam negligant, vel, eius loco, vanum quendam colant mollemque pietatis sensum, necesse omnino est ut saepius recogitetur quid hac in re tradiderint, una cum Sacra Scriptura, sancti Patres, idque Aquinate praesertim magistro, qui quidem ipsorum doctrinam de elevatione vitae supernaturalis tam lucide exposuit; ac praeterea quibus conditionibus proficiat gratia

XI. u svojoj enciklici o sv. Franji Saleškom²⁴ upućuje među ostalim na čitanje asc.-mist. djela sv. Franje Sal., koja ne samo da sadržavaju principe duh. života, već i pokazuju put, koji vodi do vrhunca savršenosti.²⁵

U samom Rimu podignute su posebne katedre za asc.-mist. teologiju i to na Gregorijanskom sveučilištu (prof. Jos. de Guibert) i na teol. fakultetu kolegija »Angelicum-a« (prof. Reginald Garrigou-Lagrange). O njihovoj važnosti veli Benedikto XV.: »asc. mist. škola ne nastoji samo pripremiti učene duhovne vodje, spremne voditi duše po raznim i divotnim usponima svetosti, već je u isto vrijeme određena, da ispravi onaj nejasni i sentimentalni ascetizam i onaj krivi misticism . . . koji su i danas još nažalost rašireni među pukom«²⁶.

Godine 1923. (1.—4. marta) održan je u Madridu asc. mistični kongres na spomen kanonizacije sv. Tereze od Isusa, kojega su rezolucije obzirom na asc. i mist. izašle u *Revue d'ascétique et mystique* 1923. (str. 304.—308.), a 23. oktobra iste godine održavan je isto u Španiji prigodom 300-te godišnjice smrti Ludcvika Pontea sastanak za ascezu i mistiku.

I zaista neobični mar, željezna radinost, veliko oduševljenje, s kojima se zadnjih 40—50 godina radi na svim granama mistike i mistične teologije, pokazuju očito, da je mistika na novo oživjela. Prof. Schleussner²⁷ drži da može opravdano tvrditi, da se »nijedno doba nije literarno toliko bavilo mistikom koliko upravo ovo naše doba«.

---

virtutum et donorum Sancti Spiritus, quorum perfectio vita mystica continetur.« (A. A. S. 1921. str. 528.).

²² A. A. S. 1920. str. 29.—31.

²³ »Suole infatti accadere che, non esistendo la trattazione di tal genere di studi (naime asc.-mistična teologija) negli ordinari corsi di teologia dommatica e morale, il giovane clero, mentre si nutre di svariate sacre discipline, rimanga poi digiuno dei veri principi della vita spirituale, il cui sano e arduo discernimento gli è indispensabile per la propria perfezione e per il successo di quel sacro ministero cui è chiamato da Dio.« (A. A. S. 1920. str. 30.).

²⁴ A. A. S. 1923. str. 49.—63.

²⁵ ib. str. 55.—56.

²⁶ A. A. S. 1920. str. 30.

²⁷ *Katholik* 1909. str. 340.

U istinu mistična je bibliografija zadnjih decenija postala vrlo opsežnom te se dnevno množi i raste.

Izlaze časopisi, koji se isključivo bave asc.-mist. problemima te obradjuju pitanja iz svih područja mistike²⁸. A gotovo svi ostali teološki časopisi posvećuju pažnju mist. teologiji i donose rasprave i studije o mistici.

Izlaze sistematska znanstvena mist. djela, studije iz povjesti mistike, i biografije mistikâ.

Izdavaju se uzorna kritična izdanja starijih mistika (tako su španj. Karmelićani nedugo izdali djela sv. Ivana od Križa i sv. Tereze od Isusa, a u Italiji djela sv. Katarine Sienske) ili izlaze stara vrsna mist. djela većeg i manjeg opsega u novim izdanjima²⁹) ili u prevodima³⁰.

²⁸ U Franc. izdavaju Isusovci strogo znanstvenu: *Revue d'ascétique et mystique*, a Dominikanci: *Vie Spirituelle ascétique et mystique* sa znanstvenim prilogom *Etudes et documents*. U Španiji I. Arintero izdaje *La vida subrenatural*. Isto tako i Nizozemci imaju svoju mist. smotru: *Ons geestelijk Leven*, *Tijdschrift voor Ascese en Mystiek*, a od ove godine izlazi i njemačka: *Zeitschrift für Ascese u. Mystik*. Čujem da u Češkoj ima dva asc.-mist. lista; češki izdavaju Dominikanci, a njem. Benediktinci. Poljaci prevadjaju članke iz *Vie Spirituelle*. Mi imamo u *Sacerdos Christi* svoj asc. mist. časopis.

²⁹ *Joseph a Spiritu Sancto C. D. Hispanus (1667.—1736.): Cursus theologiae mystico-scholasticae in sex tomos divisus. Editio nova, accuratissime exacta a P. Fr. Anastasio a S. Paulo C. D. Beyaert, Brugis (Belgii)*. Da sada je izašao: *Tomus primus, continens: Prolegomena, Isagoge mystica et Disputationes prooemiales XXXIV + 368 str. (1924.) i Tomus secundus, e quinque mysticis praedicabilibus duæ prima continens XXXII + 796 str. (1926.)*.

³⁰ *Oeuvres Complètes de Sainte Térèse de Jesus (1907.)*; *Saint Jean de la Croix: Oeuvres spirituelles 4. sv. (1922.—1923.)*; *Sämmtliche Schriften der hl. Theresia von Jesu 5 dijela u 8 svezaka (1912.—1922.)*; od sv. Ivana od Križa izašla su do sada tri sveska u njem. prevodu (*Theatiner Verlag, München*); *Oeuvre de Ruysbroeck, l'Admirable (1293.—1381.), traduction du flamand 3. izd. (1919.)*; *Cisneros (1455.—1510.): Schule des geistl. Lebens auf den Wegen der Beschauung (1923.)*; hl. Alfons Rodríguez S. I. (1531.—1617.); *Die Vereinigung der Seele mit Jesus Christus (1907.)*; *Surin (17. stolj.): Gottesliebe (1925.)*; Dominikanci u *Saint-Maximinu* izdali su do sada u franc. prevodu od Kasiana (5. stolj.): *Conférences avec les Pères du désert 3 sv.*; od Guige Kart. (12. stolj.): *Echelle du Ciel*; od Alberta Vel. (13. stolj.): *Le Paradis de l'âme*; od Katarine Sienske (14. stolj.): *Lettres au Raymond de Capone*; od Vinc. Ferriera (14. stolj.): *La vie spirituelle*; od G. Petersa (14. stolj.): *Le soliloque enflammé*; od Iv.

Izlaze i pojedine kolekcije mističnih djela³¹, od kojih je svaka izdala već lijepi broj mist. vrijednih spisa. Zar se ne bi i kod nas moglo početi sa izdavanjem jedne take kolekcije?

Lijepo opaža Meschler³²: »novi rajski vrt mistike zaista neprekidno cvate u našoj Crkvi. Sveti se bregovi mistike dižu iz krila Crkve, tako da su u svim krajevima na daleko vidni«.

Nije svrha ovog pregleda da donese iscrpivu bibliografiju savr. katol. mist. literature, već da 1. uputi onoga, koji se kani baviti tom disciplinom na najbolja savr. djela i 2. da na glavnim i uvaženim savr. mist. djelima prikaže sadanje stanje mist. teologije.

Povjest i bibliografija mistike. Predradnja za povjest mistike ima već mnogo, ali još nije ni izdaleka kritički pretraženo i prorešetano cijelokupno gradivo za povjest mistike. Tu se pruža i nama široko polje rada gledom na bogatu, ali slabo obradjenju povjest istočne mistike³³.

Kritički je počeo obradjevati već pred 50 godina povjest mistike i prokrčio joj put svojim izvrsnim radovima iz njem. mistike 14. vijeka glasoviti historik Henrik Denifle, koji je bio zato zvan, jer je ne samo suvereno vladao skolastikom i mistikom, napose sredovječnom, nego je i neobično dobro poznao rukopise, a k tomu je bio izvanredno oštroumnog i intuitivnog duha³⁴.

Kastla (14. stoli.): *L'union avec Dieu*; od Dionizija Kart. (15. stoli.): *La meditation*; od kard. Bone (17. stoli.): *La Renaissance du Phenix*. To su tek nekoja izabrana djela iz mnoštva prevedenih, koja će ujedno dobro poslužiti kao uvod u studij mistike. — U Njemačkoj se osobito marljivo radi na raznim izdanjima velikih njem. mistika 14. vijeka (Eckeharta, Taulera, Seusea). Usp. *Deutsche Mystiker* (Kösel).

³¹ *Chefs d'oeuvre ascétiques et mystiques*; *Bibliothèque mystique du Carmel*; Pax, Zbirka asc. i mist. djela, što izdavaju Benediktinci u Maredsousu; *Religiöse Geister*; *Wege zur Mystik*; *Bücher der Einkehr*; *Libri necessari* (izdaje Papini); *Biblioteca Theresiana* (Milan).

³² *Ascese u. Mystik* str. 85. (1922.).

³³ Cf. Pourrat sp. dj. I. 93.—217.: 431.—482.; II. 489.—494.; Saudreau: *La vie d'union* 27.—80.; B. Schmidt: *Das Geistige Gebet. Eine Untersuchung zur Geschichte der griechischen Mystik* 1916. (Dissert.); Bogosl. Smotra XII. 15.—20.; Bogosl. Vestnik VI. 54.—70.; I. Hausherr S. I.: *Saint Theodore studite. Orient. christl. vol. VI. I. i u njima citiranu literaturu.*

³⁴ Cf. *Zeitschrift für Ascese u. Mystik* I. 165.—166.

Proučavanje povjesti mistike dovelo je do sve jasnije spoznaje, da treba više pažnje posvećivati svrhunaravnoj kulturnoj povjesti Crkve, prikazivanjem djelovanja Duha Svetoga u: Corpus Christi mysticum i u nutрини kršć. duše. Do sada je povjest pretežno predočivala vanjštinu hrama, dok bi nas povjest molitve, napose privatne molitve, povjest asceze i mistike, povjest propovijedi i slično imala uvesti u samo svetište. Tako bi upoznali kako Duh Sveti djeluje u cijelom mističnom tijelu Kristovom počam od pracrkve do u naše dane³⁵. A upravo to bi bila u prvom redu zadaća povjesti mistike. Do danas nemamo sistematske i cijelokupne povjesti mistike. Tu valja i tražiti razlog različenom i oprečnom poimanju katol. mistike. Garrigou-Lagrange³⁶ doduše spominje, da će uvaženi učenjak Grabmann doskora izdati povjest mistike, koja ali još nije izašla.

Početak su učinili i latili se tog golemog posla Francuzi a da nisu dočekali sve nužne predradnje. P. Pourrat, franc. učenjak i supior velikog seminara u Lyonu odvažio se je i izdao djelo »La Spiritualité Chrétienne«. To je prikaz povjesti asceze i mistike, ali kako sam autor veli³⁷, nije njegova svrha, da nam pruži detaljiranu povjest spiritualnosti (asceze i mistike), već samo da nam ju pred oč i u velikim potezima. Djelo je pisano s mnogo učenošći, poznavanjem franc. i inostrane asc.-mist. literature do najnovijeg doba i s mnogo mara. Dakako da to djelo prvo te vrste ima i svojih nedostataka. Ono se raspada u tri dijela. Prvi dio³⁸ obradjuje kršć. spiritualnost od prvih početaka kršćanstva do srednjega vijeka. Drugi je dio³⁹ posvećen srednjem vijeku. Taj je dio osobito bogat i zanimiv, jer je u sred. vijeku kulminacija mistike. Treći dio, koji ima naslov: Les temps modernes, se dijeli u dvije sveske. Prva je sveska⁴⁰ već izašla. Počinje s renesansom i humanizmom te prikazuje španjolsku (str. 120.—343.) i talijansku (344.—405) mistiku, zatim

³⁵ Cf. Stimmen der Zeit sv. 110. str. 401.

³⁶ Perfection chrétienne et Contemplation II. sv. str. 662. (1923.).

³⁷ Sp. dj. III. sv. 1. dio, str. X.

³⁸ Izašao je u 6. izd. sa 502 str. (1921.).

³⁹ Izašao je u 4. izd. sa 535 str. (1924.).

⁴⁰ U 2. izdanju sa 607 str. (1925.).

mistiku sv. Franje Saleškoga (406—481) te franc. mist. školu (482—596). Posebno je poglavlje posvećeno »duh. vježbama« sv. Ignacija i prvim isusovačkim asc.-mist. piscima (35—74). U 4. poglavlju govori o protest. mistici (96—119). Ova sveska počinje sredinom 15. vijeka i siže do sredine 17. vijeka. Druga sveska još nije izašla.

Kao nadopunjak 3. dijela Pourratovog služi od *Henri Bremonda*, člana franc. akademije: *Histoire littérature du sentiment religieux en France depuis les guerres de religion jusq' a nos jours*⁴¹. Pisac majstorski crta franc. mist. školu i daje opširnu povjest franc. mistike. Među mnogim drugima prikazuje sv. Franju Saleškoga, Ivanu de Chantal, Berulle-a, sv. Vinka Paul., Pascala, Lallemanda, Surina.

A. Saudreau izdao je: *La vie d'union a Dieu d'après les grandes Maitres de la Spiritualité*⁴². To bi imao biti rukovodj povjesti kat. mistike, kako veli Garrigou-Lagrange⁴³. Saudreau nas upoznaje s mistikom grč. i lat. crkv. otaca sve do Bede i Petra Damianija. Nadalje nastavlja po vijekovima od 12.—20. vijeka. Ne slažem se s Garrigou-Lagrangeom kad to djelo zove povješću mistike. To nije zapravo povjest mistike, već pisac donosi karakteristične izvratke iz djela velikih i uglednih mistika sviju vijekova, da pokaže u čem su oni nazrijevali mistično ujedinjenje s Bogom. Dakako da ulazi mnogo historijskih bilježaka i opazaka. Djelo nas uvodi u razvoj mistike, ali držim da nije posve objektivno, jer je pisac više teoretičar nego historik, što mu se i predbacuje⁴⁴.

Ovdje valja spomenuti od *Arrige Levastija*: *Imistici*⁴⁵. To nije zapravo povjest mistike, već antologija mist. pisaca, ali spada ovamo, jer autor donosi o svakom mistiku kratku biografiju, zatim navadja glavna izdanja pojedinih mist. pisaca kao i važnije studije i rasprave o njima. To bi bila zapravo prva mist. bibliografija, stoga su i notice manjkave, a opetovano i zastarjele. *Poulain*: *Grâces d'orai-*

⁴¹ Izašlo je dosada 6 svezaka.

⁴² Izašlo u trećem izdanju sa 391 str. (1921.).

⁴³ Sp. dj. II. str. 662.

⁴⁴ Cf. *Zeitschrift für Aszese u. Mystik* 1. god. str. 169.—170.

⁴⁵ Izašlo u 2 sveske, 316 + 319 str. (1925.).

son. *Traité de theologie mystique*⁴⁶ navodi u: 'Bibliographie na 44 stranica 710 mističnih pisaca sa svojim djelima od 5. vijeka do najnovijeg doba.

Predaleko bismo zašli kad bi htjeli navesti samo glavne monografije i opširnije studije iz povjesti mistike. Mnogo je toga spomenuto u raznim djelima i mist. revijama, spomenutim u ovom pregledu.

M e t o d a m i s t i k e. Gradja za mist. teologiju se nalazi u djelima praktičnih mistika, u kojima nam opisuju, kako su doživjeli u svojoj duši ono divotno i tajanstveno ujedinjenje s Bogom u mist. milosti⁴⁷.

I u sv. pismu ima za mist. teologiju već mnogo gradje (n. pr. ekstaze), napose za popratne fenomene mistične (kao vizije, objave, proročanstva itd.). Zahvalna je zadaća, a i potrebna je temeljita i potanka obradba bibl. mistike, koja je do danas slabo obradjena⁴⁸.

Mnogo gradiva pružaju — da samo najvažnije navedemo — Ispovijesti sv. Augustina; djela Grgura Vel. (napose *Moralium libri 35* i 22 Homilije in Ezechielem); *Meditationes* sv. Anzelma; spisi sv. Bernarda⁴⁹ (napose *Sermones in Canticum Salemonis*), sv. Bonaventure⁵⁰ (kao *Breviloquium*, *Itinerarium mentis ad Deum*, *Soliloquium*) sv. Getrude Vel.^{50a} (*Revelationes*); objave sv. Andjele od Foligna; djela Ruysbroecka⁵¹ (usp. napomenu 30. i u njem. prevodu od Verkadea: *Zirde des geist. Lebens i Aus dem Buch von den zwölfi Beghinen*), bl. Henrika Seusea (*Die Schriften des hl. Heinrich Seuse* u izdanju od Deniflea ili N. Hellera (1926.)), sv. Katarine Sienske (*Listovi i Dialogo*⁵²), spisi Dionizija Kart. (*De contemplatione*, *De fonte lucis*; *De discre-*

⁴⁶ 10. izd. (1923.).

⁴⁷ *Zeitschrift für Ascese u. Mystik* 1. god. str. 160.

⁴⁸ Cf. *Bibl. Zeitschrift* 15. god. str. 246.

⁴⁹ R. Linhardt: *Die Mystik des hl. Bernhard von Clairvaux* (1925.).

⁵⁰ E. Longpré: *La théologie mystique de S. Bonaventure* u *Archivium Franciscanum Historicum* XIV. (1921.) str. 36.—108.

^{50a} Dolani: *Sainte Gertrude, sa vie interieure* (1922.).

⁵¹ Cf. G. Dolezich: *Die Mystik Jan von Ruysbroecks des Wunderbaren* (1925.).

⁵² Lazareschi i Zuchelli: *Santa Catarina da Siena* (1917.).

tionem spirituum). Napose su od velike vrijednosti za mistiku djela sv. Tereze od Isusa, sv. Ivana od Križa⁵³ i sv. Franje Saleškoga⁵⁴, jer psihološki analiziraju svoje mist. doživljaje.

Ovdje valja napomenuti, kako je čitanje ovakih mist. djela, za onoga koji ima nužnu prednaobrazbu i zrelost, od velike duševne koristi i pobude. Svojevremeno je tim djelima, da čovjeka snažno potiču na krepost, da razgrijavaju u njem ljubav k Bogu i da bude želju za ujedinjenjem s Bogom. No mistika iziskuje temeljito i mirno proučavanje, dok će površni pogled u mist. literaturu više smesti nego razbistriti. Od osobite će biti koristi studij mistikâ za propovjedi, jer će im uliti života i topline, što im često manjka⁵⁵.

Dakako da bi dovelo do nezdravog misticizma, kad bi se svako osobno iskustvo pojedinca bez daljnijega smatralo pravovaljanim vrelom mist. spoznaje ili dostatnom normom mist. života. Tek onda će se mist. iskustvo pojedinca moći upotrebiti kao gradnja za mist. teologiju, ako se jednako pojavljuje i opetuje kod mnogo osoba najrazličitije duševne naobrazbe i najrazličitijeg društvenog položaja i to kroz mnogo stoljeća. K tomu se mist. doživljavanje mora uvijek orijentirati na objavi božjoj, kako je sačuvana u sv. pismu i predaji. I za mistična iskustva je nauka Crkve najbliža »regula fidei«.

Metoda je mist. teologije *deskriptivna* ili *induktivna* i *spekulativna* ili *deduktivna*.

Deskriptivna metoda isključuje svaku apriorističku konstrukciju, te ide za tim da svede u sistem i da točno odredi i opiše sve one mist. doživljaje i razne stupnjeve mist. stanja pravih mistika, koje jednom riječi nazivljemo mist. kontemplacijom, što će onda služiti daljnim izvodima i zaključcima spek. mistike.

Najvrsnije i naopširnije savremeno djelo deskriptivne metode je od Aug. Paula i n⁵⁶. To djelo mora svaki prou-

⁵³ Cf. I. Baruzzi: Saint Jean de la Croix et le problème de l'expérience mystique (1924.).

⁵⁴ Bremond sp. dj. I. sv. L'humanisme dévot.

⁵⁵ Cf. Zahn: Das Schriftwort in der Predigt der Mystiker str. 63. (1911).

⁵⁶ Des grâces d'oraison. Traité de théologie mystique. Prvo je izdanje izašlo 1901. u manjem opsegu (18°, 414 str.), dok je god. 1923. izašlo već u 10. izdanju u vel. formatu (8°, C II + 684 + 44). Zadnje je izdanje

čiti, koji se kani upustiti u teško područje mistike i mist. teologije, jer je to djelo postiglo danas odličnu vodeću ulogu u mističnim pitanjima. Pisac sam veli, da se je kroz četrdeset godina pripravljaio i radio na svom djelu.

Poulain točno opisuje pojedina mist. stanja i pojedine stupnjeve mist. života, kako ih je učio poznavati iz djela velikih praktičnih mistika, a i neposrednim opažanjem i proučavanjem onih, koji su bili obdareni mist. milostima kao i onih, koji su bili u iluziji. Sve svoje opise potkrepljuje mnogobrojnim i često opširnim citatima iz prvovrsnih djela prakt. i teor. mistikâ, tako da daje zaista temeljiti uvid u sva stanja mist. molitve i mist. života (cf. Citacions). Sam veli da mu knjiga sliči »onim traktatima prakt. medicine, koji uče brzo svaku bolest diagnosticirati«. Unatoč tomu što je njegovo djelo deskriptivno susrećemo mnogo važnih i vrijednih teorijskih i historijskih opazaka⁵⁷.

Autor drži, da je budućnost mistike u opisivanju mist. stanja^{57a}, koja se vremenom sve točnije upoznaju, dok je teoret. mistika već stvorila tako vrijedna djela, koja velikom vjerojatnošću ne će biti nadmašena, pa s te strane mistika ne će napredovati. Svaki se ne će s tim nazorom složiti.

Radi sličnosti predmeta valja ovdje spomenuti i psihologiju mistike, kojoj se u zadnje doba mnogo pažnje posvećuje. Ne mislim ovdje na onu mod. religijsku psihologiju, koja drži, da je narav psihe potpuni tumač mist. stanja ili dapače, da su stanoviti patološki fenomeni najodgovarajuće ishodište za tumačenje cijelog mist. života. Već na one (katol.)

---

izdao Bainvel (Poulain je g. 1919. umro) i popratio ga uvodom od 102 stranice, a Scheuer je bibliografiju, koja je prije opsizala 161 broj, povisio na 710 kako je već spomenuto. Djelo se raspada u 6 dijela: 1. Questions préliminaires a la mystique, 2. Notions générales sur l'union mystique, 3. Étude a part de chaque degré d'union mystique, 4. Revelations et visions, 5. Épreuves envoyées aux contemplatifs, 6. Question complémentaires a la mystique. Preradjeno izašlo je god. 1909. u njem. prevodu u 2 sveske pod naslovom: Die Fülle der Gnaden, a 1925. u skraćenom izdanju kao: Handbuch der Mystik.

⁵⁷ Cf. Ein Buch über Mystik u Stimmen aus Maria-Lach 67. sv. str. 269.—282.

^{57a} Cf. sp. dj. pogl. 30.

psihologe⁵⁸, koji priznavaju svrhunaravni elemenat u mistici i koji na tom temelju istražuju sa specijalno psihološkog stanovišta, što je zapravo i u čem se sastoji taki mist. doživljaj. Već su došli do lijepih i zanimivih rezultata. Dakako da onu najunutarniju srš svrh. mist. ujedinjenja ne će psihologija, a ni psihologija svetih⁵⁹ sasma dokučiti i adekvatno prikazati; jer je potpuna analiza tog doživljavanja božanske istine i ljubavi odviše sakrivena na dnu duše.

Na sigurnim rezultatima deskriptivne metode se gradi teoretska ili spekulativna mistika⁶⁰. Mist. teoretičar treba da stupi u uži dodir s iskustvom prakt. mistika, ako ne će da se izgubi u općenitom i neogredjenom.

Teoretska mistika ili mist. teologija stoji na teologiji dogmatskoj i moralnoj⁶¹; u prvom redu na nauci o milosti, ulivenim svrh. krepostima i darovima Duha svetoga. Savremena je mist. teologija opet na novo oživjela proučavanje darova Duha Svetoga, napose u svom odnosu s duhovnim životom^{61a} kako je to sv. Augustin započeo⁶², a sredovječna teologija dalje gajila⁶³. Na dogmatske se temelje u mistici napose obazire Grabmann u svojoj solidnoj knjižici⁶⁴. Dogmatska teologija ima zadaću da ispita sa svog stanovišta izjave mistikâ gledom na njihovu vlastitu terminologiju, dok joj mist. teologija stavlja svoje doživljaje na riješenje (n. pr. *cognitio Dei experimenta-*

⁵⁸ Cf. Pacheu: *Introduction à la psychologie des mystiques* (1901.); zatim *Psychologie des mystiques chrétiens* (1909.); Pinard u *Dict. de Théologie cath.* V. 1786.—1868.: I. Maréchal: *Etudes sur la psychologie des mystiques* I. sv. (1924.), 2. sv. još nije izašla; Jos. Fröbe: *Lehrbuch für experim. Psychologie* (*Sinn der Mystik; Tatsachen der Mystik* str. 499.—505.); A. Gemelli: *L'origine subconsciente dei fatti mistici* 3. izd. (1913.).

⁵⁹ Cf. H. Joly: *Psychologie des Saints* 7. izd. (1900.).

⁶⁰ Cf. Zahn: *sp. dj.* str. 42.—62.

⁶¹ Cf. Garrigou-Lagrange *sp. dj.* I. str. 1.—6.: 12.—13.

^{61a} Cf. *ib.* I. str. 338.—417. pod naslovom: *Rapport essentiel de la contemplation infuse et de la mystique avec les dons du Saint-Esprit*; Gardeil: *Dons du Saint-Esprit* u *Dict. de théologie cath.* IV. 1728.—1781. Mioč: *Septem dona Spiritus Sancti* (1925.); Isidora: *Die sieben Gaben des hl. Geistes* (1926.).

⁶² *De Sermone Domini in monte*: ed. Maur. t. 3. (1680.).

⁶³ Cf. Krebs: *Dogma u. Leben II. dio*, str. 262. (1925.).

⁶⁴ *Wesen u. Grundlagen der kath. Mystik*, napose str. 60.—72. (1923.). Izašlo netom u 2. izd.

lis). Isto tako proučavanje mist. djela unaša svijetla i topline u nedohvatne dogm. istine.

Spekulativna mistika s gledišta teološkog nastoji da pronadje ishodne točke i preduvjete mist. stanja 64^a. I s tog stajališta procjenjuje Zahn⁶⁵ mistiku. Kroz cijelo se njegovo djelo kao crvena nit provlači nauka, da mistika ima stajati u najužem dodiru s ascetikom, ako ne će da bude pseudomistična i kvietistička^{65a}.

Nadalje teoretska mistika analizira mist. doživljaje, ispituje njihovu ispravnost na istinama vjere i naukama Crkve, jer i mist. teologija je u prvom redu ovisna o sv. pismu i predaji, kako ih čuva i tumači crkv. učiteljstvo. To je misao vodilica Krebsvog⁶⁶ djela te glasi »mist. doživljaji unatoč svoje neposrednosti nisu slobodno pismo proti crkv. nauci, već ih valja na njoj ovjerovati. Samo trajno podvrgavanje i ispitivanje čuva od samoobmane. U poniznom podvrgavanju imamo i jedan razlučujući znak između čisto naravne mistike i pravog kršč. mist. doživljavanja«⁶⁷.

Zatim gleda teoretska mistika da pronikne u samu bit mist. ujedinjenja ili u mist. kontemplaciju, koja se ostvaruje u višim stupnjevima molitve, da dopre do vrela, iz kojeg ta kontemplacija izvire u svim svojim stupnjevima i da pronadje vezu između kontempl. i popratnih mist. fenomena.

Dalje još doktrinalna mistika baca pogled i na svrhu mist. milosti te osim samoposvećenja u visokom stepenu osobito naglasuje, kako mist. milosti osposobljavaju velika zvanja u Crkvi Kristovoj i kako na najviše stupnjeve mist. ujedinjenja podiže Bog one, kojima je odredio velike, napose reformne zadatke u svojoj Crkvi, tako da su mist. milosti za dobro Crkve i čovječanstva. Tom se temom napose bavi Meschler⁶⁸.

^{64a} Cf. Landrieux: Sur le pas de Saint Jean de la Croix (1924.).

⁶⁵ Sp. dj. str. 135.—151.; 221.—230.

^{65a} Cf. F. Mutz: Christl. Aszetik 6. izd. (1923.).

⁶⁶ Grundfragen der kirchlichen Mystik dogmatisch erörtert u. für das Leben gewertet, 266 str. (1921.).

⁶⁷ Ib. 3. pogl.

⁶⁸ Sp. dj. napose str. 79.—99. »Die Mystik ist dem Himmel am nächsten, über ihre Bergeshäupter ist die Fülle himmlischen Lichtes ausgegossen, in die Niederungen der Erde aber entsenden sie Ströme der

Zanimiva je činjenica, da naše doba pokazuje napadno pomanjkanje karizmatičnih osobnosti⁶⁹. To se je već u starom zavjetu, kako Meschler spominje, smatralo kaznom božjom.

Sistematska mist. djela. Ova se služe spek. ili teoretskom metodom mistike. Nazori u pojedinom ne samo da nisu jedinstveni, već opetovano upravo oprečni. To je tim više spomena vrijedno, što ti različni nazori nisu apstraktna i teoretska razglabanja i naučenjačke prepirke, već se tu radi o temeljnim pojmovima mistike koji su od velikog značenja po praktični duhovni život⁷⁰. A razlog je tomu nedostatno poznavanje povjesti mistike kao i to, što je »mist. teologija, kako Denifle kaže, medju svim teološkim disciplinama najteža, a pojam je mistike najneizjašnjeniji i najgibiviji u teologiji«. Ali se ipak opaža kako temeljito proučavanje i upoznavanje mistike očito napreduje, duhovi se približavaju, prem su još, kako se čini, daleko od jedinstvenog poimanja mistike⁷¹.

Prošlost nam je dala izvrsnih sistematskih mist. djela⁷². A i u savremenoj mist. literaturi susrećemo mnogo takih djela s dogmatsko-spekulativnim smjerom. To su izopravo udžbenici asc.-mist. teologije, u kojima su obradjena sva pitanja, koja ovamo zasijecaju⁷³.

grössten u. herrlichsten Wirksamkeit; grosse Erleuchtungen, Gnaden, Tröstungen, ausserordentliche Weisungen u. Führungen werden dem Volke Gottes von da zugeteilt; von jenen Höhen kommen die Moses, die Gott von Zeit zu Zeit seiner Kirche sendet« (str. 98.).

⁶⁹ Cf. Stimmen der Zeit sv. 109. str. 415.

⁷⁰ Cf. lijepu i poučnu studiju A. Rösslera: Der Priester als Mystiker u Theol. prakt. Quartalschrift 1917. Ovamo se odnosi str. 638.

⁷¹ Cf. E. Dorsch: Zum Begriff der Mystik u Zeitschrift für Asz. u. Mystik I. god. str. 14.

⁷² Cf. Poulain u sp. bibliografiji.

⁷³ Cf. na pr. André-Marie Meynard: Traité de la vie intérieure ou petit somme de théologie ascétique et mystique d'après l'esprit et les principes de Saint Thomas d'Aquin; u 12° I. sv. XXII. + 584 str. 2. sv. XVI + 576 str. (1923.). Prvo je izdanje izašlo već 1889., a ovo je preradio i nadopunio po najnovijim radovima R. Gerest. To je djelo temeljito i obradjuje zaista sva pitanja, koja ovamo zasijecaju, dosta opširno. Sastavljeno je u formi pitanja i odgovora, stoga se odlikuje i jasnoćom. Prva se sveska dijeli u tri knjige (1. Introduction à la vie spirituelle, 2. Le debut de la vie spirituelle, 3. Le progrès de la vie spirituelle). Druga sveska sadržaje 4 knjige (1. L'union de l'âme avec Dieu, 2. Epreuves ou purifications passives, 3. La contemplation infuse en général, 4. Les

Ovdje se valja opširnije obazrijeti i na Zahnovo⁷⁴ opsežno djelo, prem ono nije udžbenik u strogom smislu. Ali spada ipak ovamo, jer opsežnim poznavanjem mist. literature obradjuje sva pitanja mist. teologije temeljito i strogo znanstveno, a opet s mnogo toplote i osjećaja te svoje izvode popraćuje mnogim i prelijepim citatima iz najrazličitijih mist. pisaca te historijskim i bibliografskim noticama i praktičnim uputama. On dijeli svoje djelo u tri knjige. Prva knjiga nosi naslov: Grundcharakter des myst. Lebens (str. 1.—172.), u njoj pisac promatra ponajprije mistiku kao život i mistiku kao znanost, zatim njenu intelektualnu stranu te crkveni značaj i životni ideal mistike. U drugoj knjizi: Stufenstand u. Vollendungsstand des myst. Lebens (str. 173—411) obradjuje običnu kršć. molitvu u svom snošaju s mist. ujedinjenjem te kontemplaciju kao bitni oblik mističnog života i njene stupnjeve i vrhunac kao i relativnost ovozemnog vrhunca kontempl. života. U trećoj knjizi: Die ausserordentlichen Phänomene des myst. Lebens (str. 412—652) načelno procjenjuje mist. fenomene, a zatim napose obradjuje ekstazu, vizije, objave te od-

diverses degrés de la contemplation infuse) i dva apendiksa (1. O popratnim mist. fenomenima, 2. O razlučivanju duhova).

A. d. Tanquerey: Précis de théologie ascétique et mystique; u 12° 2 sv. str. XLIII + 1000 + 32 (1923.—1924.). Taj je autor na daleko poznat i cijenjen po svoj apologetici i dogmatici, pa nije ni čudo da se je i ovo njegovo djelo vrlo raširilo među njegovim učenicima. Navodi ponajprije hronološkim redom spiritualne pisce, veliki dio posvećuje dogmatici i moralci kao temeljima za ascetiku i mistiku, dok na kraće obradjuje sama mistična pitanja, ali za početak dostatno. Njegova je jasnoća, preciznost i temeljitost poznata.

R. Gerest: Mémorial de la vie Spirituelle; u 16°, str. 411 (3. izd. 1924.). To je izvrstan pregled asc. mist. pitanja i jedno od najboljih djela da se čovjek brzo i dobro uputi u ta pitanja te se ujedno obazire na savremene mist. kontraverze. Pisano je s gledišta tomističkoga. U izvadku izašlo je pod naslovom: Synthèse de la vie spirituelle na 72 stranice.

F. Naval: Theologiae asceticae et mysticae cursus. Prevod iz španj., u 12°, str. 361 (2. izd. 1925.). Obradjuje 1. spiritualnost uopće, 2. putove (via purgetiva, illuminativa, unitiva), 3. kontemplaciju ulivenu i mist. fenomene, 4. razlučivanje duhova. Prednost je što je latinski. Jasan je i zbit. Vrstan rukovodj.

A. Devine: A manual of Mystical Theology (1903.).

⁷⁴ Einführung in die christl. Mystik, u 8°, str. 664 (3.—5. izd. 1922.).

nos Crkve k njima kao i samoobmanu pojedinih vizijonara, i tumačenje tih činjenica te kriterije za upoznavanje pravih vizija i objava kao i njihov odnošaj k mist. životu. Tko želi upoznati temeljito i opširnije kršč. mistiku kao i današnje njezino stanje morat će posegnuti za ovim djelom.

A valja spomenuti i Richstätterovo djelo o mistici⁷⁵. To temeljito djelo, pisano kako sam pisac veli iz prakse za praksu obraduje u 17. kraćih poglavlja sve glavne probleme mistike i to zanimivo i s velikom jasnoćom, što je kod tog teškog predmeta rijetko. Stoga se u prvom redu preporuča kao uvod u studij mistike. Kao potvrda teoretičkih izvoda pišćevih služi njegovo drugo djelo⁷⁶.

Danas razlikujemo u mist. teologiji u glavnom dva smjera, koji se inadekvatno razlikuju⁷⁷.

Jedan smjer, kojega nekoji nazivlju novim poimanjem u kat. mistici za razliku od tradicionalnog, je nikao u Francuskoj, te se je odavle proširio u Englesku, Njemačku, Španiju i Italiju. Začetnik mu je A. Saudreau, koji je u nekoliko djela razložio svoje nazore već tamo od godine 1896. kad je izdao svoje prvo djelo: *Les degrés de la vie spirituelle*, koje je provedeno na engl. španj. talij. i njem.⁷⁸ Njega slijedi E. Lamballe⁷⁹. U najnovije doba zastupa taj smjer te se je stavio na njegovu obranu profesor ascetike i mistike na kolegu »Angelicum« u Rimu Reg. Garrigou — Lagrange⁸⁰, kojega Grabmann⁸¹ zove jednim od najženijalnijih spekulativnih teologa sa-

⁷⁵ *Mystische Gebetsgnaden u. Ignatianische Exerzitzen* u 12°, str. 323 (1924.).

⁷⁶ *Eine moderne deutsche Mystikerin* (1924.).

⁷⁷ Cf. Bainvel u uvodu kod Poulaina; Gerest sp. dj. str. 388.—401.

⁷⁸ Dalje je izdao: *La vie d'union a Dieu et les moyens d'y arriver* (njem. *Das Gottgeehrte beschauliche Leben u. die dazu führenden Wege*); *L'état mystique* (1903.) 2. izd. izašlo 1921.; *L'idéal de l'âme fervente* (1920.).

⁷⁹ *La contemplation ou principes de théologie mystique* 3. izd. (1916.); njem. *Die Beschauung oder die Grundlehre der myst. Theologie* (1915.).

⁸⁰ U svom opsežnom i vrsnom djelu: *Perfection chrétienne et contemplation selon S. Thomas d'Aquin et S. Jean de la Croix* u dvije sveske od 776 + [124] str. (1923.). Ove je godine izašlo 2. izd.

⁸¹ Sp. dj. str. 35.

dašnjosti. U Njemačku je unio taj smjer Dimmler⁸², a zastupaju ga i Krebs⁸³, Isušovac Lercher⁸⁴, a donekle i Zahn⁸⁵. Uvaženi je zastupnik toga smjera u Španiji I. Arintero⁸⁶, jedan od najdubljih i najnaobraženijih zastupnika mist. teologije. Veliku literarnu djelatnost za popularizaciju toga smjera razvija engleski Benediktinac Sabinian Louismet⁸⁷.

Glavne su točke toga smjera u kratko slijedeće: 1. ascetska i mistična teologija je jedna, koja samo obuhvata razne etape te vodi dosljedno od prvih početaka u kršč. savršenstvu (via purgativa) preko postignutog savršenstva (via illuminativa) do najviših stepena mist. ujedinjenja (via Unitiva). Asceza prikazuje kršč. duhovni život u djetinstvu i mladenačtvu, a mistika u muževnoj zrelosti,

2. a to je za to, što mist. kontemplacija nije drugo nego vjera i ljubav u visokom stepenu, gdje duša rasvijetljena intenzivnim svijetlom gleda u vjeri božje savršenosti te se ujedinjuje s Bogom u vrlo savršenoj ljubavi. Zato i zabacuje stečenu kontemplaciju (c. acquisita) ili ju priznanje ali već kao početni stadij ulivene ili mist. kontemplacije⁸⁸.

3. princip kontemplacije su darovi Duha svetoga, napose dar razuma i mudrosti, koji u višim stupnjevima neobično rasvijetljuju dušu te joj udjeljuju moćnu ljubav tako da po njima ima dapače i iskustvenu spoznaju Boga. Ovaj smjer

⁸² Sabbathruhe, Gedanken über myst. Gnadenleben (1917.); Beschauung u. Seele (1918.); Mystik (Gedanken über eine Frage der Zeit, 1919.); Wandel im Licht (1920.).

⁸³ Sp. dj.

⁸⁴ Grundsatzliches über Mystik aus Theologie u. Philosophie u. Zeitschrift für kath. Theologie str. 1.—45. (1918.).

⁸⁵ Sp. dj.

⁸⁶ Evolucion mistica (1908.); Cuestiones misticas (2. izd. 1920.); El cantar de los cantaros. Exposicion mistica (1919.).

⁸⁷ The mystical life (1918.); The mystical knowledge of God (1918.), prevedeno na hrv. u Sac. Christi 1925.—1926. »Mistična spoznaja Boga«; Mysticism true and false (1920.); Divin contemplation for all (the simple art of communing with God 1920.). Franc. prevod Louismetovih djela izlazi kod Tequi-a, Paris, a njem. kod Missionsverlag St. Ottilien.

⁸⁸ Osobito se je živa debata razvila zadnjih godina o stečenoj kontemplaciji. Vidi kratki i jasni pregled kontroverze kod Zahna sp. dj. 239.—240.

nastoji darovima Duha sv. adekvatno rastumačiti mist. kontemplaciju.

4. djelovanje darova Duha sv. postaje mistično i prelazi opseg običnih milosti, kad ono prevagne i postane pretežno (predominantno), a to je onda kad ti darovi ne djeluju samo latentno i prolazno, već očito i neprekidno.

5. prema tomu je kršć. savršenost od svojih početaka do najvišeg stepena u transformativnom ujedinjenju normalni razvoj života milosti,

6. dosljedno ima samo jedna vrst svetosti, koja se završuje i postizava svoj vrhunac u mist. visinama,

7. stoga su i svi pozvani (udaljeniji i bliži poziv) do tih mist. visina, pa valja da i teže za tim stanjima. Dimmler dapače veli za mističnu kontemplaciju, da je »zadnji cilj dušobrižja, koji se na zemlji može i mora postići»⁸⁹.

Drugi smjer, koji više odgovara doživljajima i opisima praktičnih mistika i tradiciji⁹⁰ je općenitiji te ga zastupa velika većina mist. teologa i mist. pisaca sadašnjosti i nedavne prošlosti. Napominjem tek nekoje zastupnike kao Poulaina⁹¹, P. Lejeuna⁹², Maréchala⁹³, Fargesa⁹⁴, Pourrata⁹⁵, R. Maumignya⁹⁶, Deniflea⁹⁷, Scheebena⁹⁸, Kleutgena⁹⁹, Magera¹⁰⁰, Grabmanua¹⁰¹, Richstättera¹⁰², Meschlera¹⁰³, H. Jaegena¹⁰⁴, Josipa

⁸⁹ Sve te točke sistematski, strogo teološki i opširno obradjuje Garrigou-Lagrange u sp. dj.

⁹⁰ Cf. Richstätter sp. dj. str. 156.—214.

⁹¹ Sp. dj.

⁹² Introduction à la vie mystique.

⁹³ Sp. dj.

⁹⁴ Les phénomènes mystiques distingués de leurs contrefaçons humaines et diaboliques. Traité de théologie mystique (1920.).

⁹⁵ Sp. dj. I. uvod.

⁹⁶ Pratique de l'oraison mentale 2. sv. Oraison extraordinaire (1918.).

⁹⁷ Sp. dj.

⁹⁸ Die Herrlichkeiten der göttl. Gnade V. 13.

⁹⁹ Die Theologie der Vorzeit 2. sv. str. 120.

¹⁰⁰ Zur Wesensbestimmung der Mystik i Alte u. neue Wege der Mystik u Benedikt. Monatsschrift 1919.

¹⁰¹ Sp. dj.

¹⁰² Sp. dj.

¹⁰³ Sp. dj.

¹⁰⁴ Das mystische Gnadenleben 2. izd. (1914.).

od Duha Svetoga O. C. D.¹⁰⁵, Pummerera¹⁰⁶, koji se već desetke godina bavi mistikom.

Ovaj smjer uči: asceza i mistika su dva odijeljena područja. Asceza postavlja ideal kršč. života, kako ga svaki može i mora dostići, dok mist. milosti ako i nisu nužne, a to su neobično korisne, jer njima Bog odabranu dušu u snažnom i brzom lijetu digne na vrhunac savršenstva. I zaista do najviših stepena svetosti nisu sveci božji došli bez kontemplacije.

Ali između asceze i mistike postoji unutarnja veza u koliko je asceza nužna priprava i dispozicija, na koju onda Bog veže slobodan dar kontemplacije i diže dušu u mističnu djelatnost.

U toliko su svi teoretički pozvani k mistici; mogu se pripravljati, ali nisu dužni. Stoga će ih praktični biti uvijek malo, koje će doći do tih mist. visina, jer većina nema odvažnosti za potpuno i bezuvjetno odricanje.

Nauka o milosti, napose o darovima Duha sv. ne određuje u čem sastoji posebno mist. stanje u duši, jer je život milosti jednak u ascezi i mistici¹⁰⁷. Samo što u ascezi duša upoznaje taj život milosti u vjeri, dok ga u mistici neposredno opaža i iskustveno i svijesno u sebi osjeća i doživljava. A to biva pomoću izvanredne svrhun. milosti, kojom se Bog djelovanjem u milosti neposredno sjedinjuje s dušom ne kao s formom corporis, već kao s čistim duhom¹⁰⁸. Stoga je i između asc. i mist. života specifična razlika¹⁰⁹.

¹⁰⁵ Gebetsschule der hl. Theresia (1911.).

¹⁰⁶ Cf. n. pr. Stimmen der Zeit sv. 102. str. 308.

¹⁰⁷ »Die Seligkeit der Verklärten, die höchste Beschauung hienieden u. das Leben eines getauften Kindes unterscheiden sich nicht wesentlich von einander... Es gibt keinen so hohen Grad der Beschauung, der sich nicht vollzieht durch die eingegossenen Vermögen des gewöhnlichen christlichen Lebens durch den Glauben u. durch die Gaben des hl. Geistes. Die heiligmachende Gnade mit ihrer Herrlichkeit ist der Stein, auf dem die Himmelsleiter der Mystik sich stützt« (Meschler sp. dj. str. 88.—89.).

¹⁰⁸ Cf. Mager: Der hl. Thomas u. die Mystik u Theologie u. Glaube 1921. str. 8.—11.

¹⁰⁹ Zastupnici prije spomenutog smjera neispravno prikazuju ovaj smjer. Cf. n. pr. L'ami du Clergé 1921. str. 694.

I to iskustvo kao predokus nebeskog blaženstva u blaženom gledanju radja u duši onu neopisivu sreću prakt. mistika.

To su u krupnim potezima oba glayna smjera savremene kat. mistike¹¹⁰, koji imaju svoj zadnji korjen u tomizmu do- tično u molinizmu.

Ovdje možemo napomenuti, da se u zadnje vrijeme dokazuje s više strana, kako su upravo Ignacijeve egzercicije najkraća priprava na mistične molitvene milosti¹¹¹. Napose se tim pitanjem bavi te ga obradjuje u devet opširnijih poglavlja Isusovac L. Peeters¹¹², koji poznaje u tančine i povjest i psihologiju egzercicija. On dolazi do zaključka, da Ignacijev duh. vježbe po sebi i prema nakani njihovog autora imaju svrhu da dovedu dušu do najviših stupnjeva mist. života. Svi se ne će u tom složiti s učenim piscem.

Još ćemo ukratko upozoriti da se gledom na popratne mist. fenomene, koji nisu uključeni u samu bit mistike, danas već počinje naučavati, da je iskustvena spoznaja božja temelj sviju drugih mist. doživljaja kao vizija, nagovora, objava itd. i istih osjetnih prikaza¹¹³. Tako da Wilms¹¹⁴ ima pravo kad veli, da ujedinjenje duše s Bogom nastupa jasno kao temeljna misao svih tih vizija. Na taj način imamo jedinstvo svih mist. doživljaja. Dok drugi uče, da su izvanredni mist. fenomeni neodvisni o mist. milostima¹¹⁵.

Pitanja¹¹⁶ pak u koliko stanovite činjenice kao elevacija, stigmatizacija, ekstaza itd. dopuštaju još naravno tumačenje i u koliko spadaju u područje svrhumaravnoga, još su u punom toku i ne dozvoljavaju već zaključnog suda¹¹⁷.

¹¹⁰ Bit će još prilike oba smjera opširnije prikazati i kritički ocijeniti.

¹¹¹ Cf. n. pr. Richstätter sp. dj. str. 30.—36., Meschler sp. dj. str. 160.—170., Ami du Clerge 1925. str. 17.—21.

¹¹² Vers l'union divine par les Exercices de S. Ignace str. 138 (1924.), Publications du Lessianum, Section Ascétique et Mystique br. 13.

¹¹³ Cf. Zeitschrift für Aszese u. Mystik I. god. str. 174.

¹¹⁴ Das Beten der Mystikerinen str. 192. (1923.).

¹¹⁵ Cf. Gerest sp. dj. str. 381.

¹¹⁶ Cf. Zeitschrift für Aszese u. Mystik I. god. str. 157.—158.

¹¹⁷ Opširno vidi o popratnim mist. fenomenima kod Zahna sp. dj. str. 412.—652. Cf. Poulain str. 293.—394. (5. izd.); Meschler str. 56.—148.; Garrigou-Lagrange II. str. 537.—568. (spekulativno); Meynard II. str. 455.—555.

Da završimo! Pravo primjećuje učeni Benediktinac i temeljiti poznavatelj mistike, da »treba žaliti, što mistika nije našla ono briganje, koje njezina važnost za duhovni život bezuslovno iziskuje. Asceza se ne smije na nikoji način, ako ne će da upadne u odbojnu jednostranost, lišiti proučavanja teoretske i praktične mistike. Asceza upravo dobiva svoje najdjelotvornije i najplodnije impulze iz mistike . . .«

»Živimo u doba, gdje se osjeća već i kod širih slojeva potreba za pounutrenom i mistički preobraženom ascezom. Stoga se svi svećenici i dušobnižnici neotklonivo pozivlju, da neiscrpive životne vrednote mistike na novo dignu iz zaboravi i praktički iskoriste«¹¹⁸.

A učeni Denifle u svojoj nježnoj i toploj knjižici¹¹⁹, koja je izrasla iz njegovih znanstvenih radova o mistici, dokazuje, kako mistika nema da bude tek predmetom učenosti, niti prijepnim pitanjem, na kojem možemo mjeriti svoje duševne sile, već treba da bude voditeljica k Bogu, djelitelju takih milosti.

¹¹⁸ Theologie u. Glaube, god. 13., str. 13. — Cf. Garrigou-Lagrange I. str. 40.

¹¹⁹ Das geistliche Leben. Blumenlese aus den deutschen Mystikern u. Gottesfreunden des 14. Jahrhunderts. 6. izd. (1908.).